

Šaur, Josef

Pomůcka k výuce literární interpretace pro rusisty

Новая русистика. 2017, vol. 10, iss. 1, pp. 103-106

ISSN 1803-4950 (print); ISSN 2336-4564 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/136646>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

- POSPÍŠIL, I. (2002): *Rasanz und Feingefühl: Zum Phänomen Mitteleuropa in der Zwischenkriegszeit*. In: POSPÍŠIL, I. (ed.): *Litteraria Humanitas XI. Crossroads of Cultures: Central Europe, Kreuzwege der Kulturen: Mitteleuropa, Křižovatky kultury: Střední Evropa, Perekrestki kul'tury: Srednjaja Jevropa*. Brno, s. 265–278.
- POSPÍŠIL, I. (2004): *Neskol'ko zamečanij o koncepcii rusckoj literatury v knige Dmitrija Čiževskogo Russische Literaturgeschichte des 19. Jahrhunderts (1964–1967)*. In: RA-CHŮNKOVÁ, Z., SOKOLOVÁ, F., ŠIŠKOVÁ, R. (eds): *Dmytro Čyževskij. Osobnost a dílo. Sborník z mezinárodní konference k 25. výročí úmrtí*. Praha, s. 257–265.
- POSPÍŠIL, I. (2010): *Zamečanija po povodu istoriko-literaturnych koncepcij Dmitrija Čiževskogo*. In: MNICH, R., URBAN, J. (eds): *Dmitrij Čiževskij i jevropskaja kultura = Dmytro Čyževskij i jevropska kultura. Drohobyč–Siedlce*, s. 131–140.
- POSPÍŠIL, I. (2015a): *Dílo překvapivě aktuální, zrcadlíci dějiny, dobu i osobnost: idea národa, nebo demytizující realistické prázdno? (JAKOBSON, Roman: Moudrost starých Čechů. Komentovaná edice s navazující exilovou polemikou. Eds. Tomáš Hermann – Miloš Zelenka. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Pavel Mervart, 2015. 384 s.)*. In: POSPÍŠIL, I., ZELENKA, M. (eds): *Kontexty literární vědy V*. Brno.
- POSPÍŠIL, I. (2015b): *Rossija i Centralnaja Jevropa s osobym učetom češko-russkich literaturnych svjazej*. In: POSPÍŠIL, I.: *Metodologija i teorija literaturovedčeskoj slavistiky i Central'naja Jevropa. Colloquia litteraria Sedlcensia XXI*. Siedlce.
- POSPÍŠIL, I. (2016): *On the Margin of Genre Typology or The Hidden Pioneer of Russian Science Fiction (Faddey Bulgarin) = Na margo žánrovej typológie skrytého priekopníka ruskej science fiction (Faddej Bulgarin)*. *Slavica Nitriensia*, 2016, č. 1, s. 27–40.
- WOLLMAN, F. (2003): *Die Literatur der Slawen*. Ibler, R., Pospíšil, I. (eds). Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien.

Pomůcka k výuce literární interpretace pro rusisty

DOHNAL, J.: *Ruská povídka. Čítanka a cvičebnice interpretace literárního textu*. Brno: Tribun EU – Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2016. ISBN 978-80-263-1117-1.

V nedávné době jsem si dvakrát (v rámci distančního kolokvia několika literárních vědců a jedné recenze) stěžoval na skutečnost, že studenti špatně chápou pojem literatura, který nezdídko zaměňují s pojmem literární historie, a tak pro ně studium literatury představuje především nutnost zvládnout sumu faktografických znalostí, jež někdy bývají silně vulgarizovány na pouhé „narodil se, napsal, zemřel“ a na „telefonní seznam děl daného autora [ŠAUR 2015, 80; ŠAUR 2016, 163–164]. Uvědomuji si, že v tomto stěžování nejsem sám, a to, že studenti filologických oborů málo čtou, resp.

nemají vytvořený zvyk číst pravidelně a denně literární texty, je fakt, s nímž se nelze přít. Ostatně tyto stížnosti jsou více méně jen příslovečným pláčem nad rozlitym mlékem. Současná generace studentů se liší od předchozích generací minimálně v tom smyslu, že je formována jinými okolnostmi (digitální dobou s jejími světlými i stinnými stránkami). Je tedy třeba čelit pedagogickým výzvám, jež generace současných maturantů klade před vysokoškolské učitele a před výuku literatury na vysoké škole. A tím se dostáváme k recenzované publikaci.

Jejím autorem je brněnský rusista, působící však i na univerzitě v Trnavě, Josef Dohnal. Ten je odborně veřejnosti znám jako znalec ruské literatury přelomu století 19. a 20. století (především pak jako odborník na povídkovou tvorbu Leonida Andrejeva) a ve svých výzkumech se zaměřuje na problematiku hodnot v literatuře a vztahu k nim. Mírně v pozadí Dohnalovy literárněvědné odborné činnosti stojí jeho snaha podpořit praktickou výuku ruské literatury a její interpretace. Recenzovaná cvičebnice je tak již jeho třetí čítankou ruské literatury. Jestliže první dvě Dohnalem sestavené čítanky se zaměřují na dobu 18. století [DOHNAL 2013; DOHNAL 2014], pak ta poslední výběrově zachycuje dobu druhé poloviny 19. století a počátku 20. století. Na místě je skutečně zdůraznit slovo výběrově, neboť čítanka zahrnuje pouze povídky. Má to své opodstatnění. Jednak studentům je vlastní více próza než poezie (byť existují výjimky), jednak v případě povídek bylo možné do čítanky zařadit celé texty, a nikoliv jen úryvky.

Autor čítanky v úvodu zmiňuje, že texty byly vybírány tak, aby mapovaly vývoj ruské literatury v daném období. Je to ovšem míněno tak, že zvolená díla ilustrují proměny literatury, pojetí jedince, světa, estetického kódu atd. [DOHNAL 2016, 7]. Čítanka nemá být doplňkem k přednáškám, jenž by přinášel ukázky děl, která jsou probírána na hodinách. Literárně interpretační aspekt ve cvičebnici jednoznačně převažuje nad literárněhistorickým. Navíc vezme-li v potaz fakt, že ve zlatém věku ruské literatury byl dominujícím žánrem román, jež ve stříbrném věku v ústřední pozici „vystřídala“ poezie a drama, pak zaměření na povídky vyloučilo zařazení těch nejznámějších děl ruské literatury zvoleného období. Osobně to považuji za velkou výhodu čítanky. Smyslem cvičebnice nebylo nahradit samostatnou četbu, ale nabídnout studentovi možnost rozvinout interpretační schopnosti a dovednosti. V takovém případě je irelevantní, děje-li se tak s pomocí textu „kanonického“ či „nekanonického“. Tím ovšem vůbec nechci říci, že by sestavitel vybíral texty vyloženě marginální, jež si nezaslouží pozornost. V čítance tak vedle sebe stojí texty autorů známých (Turgeněv, Tolstoj, Čechov, Bunin) a autorů českému čtenáři spíše neznámých (Sergejev-Censkij, Skitalec, tj. S. G. Petrov, či N. Teffi, tj. N. A. Lochvickaja, provdaná Bučinskaja). Celkem se jedná o 16 autorů, přičemž od každého z nich je uveden jeden text.

Všechny povídky jsou otiskovány v originálním znění a doprovází je sada otázek (zpravidla 12 až 16). Část dotazů podněcuje studenty k rozšíření vědomostí

a vyzývá je ke zjištění dalších informací o autorovi a jeho díle. Další pak směřují k uplatnění obecných teoretických znalostí v praxi, např. jak se v díle projevují znaky charakterizující určitý literární směr, vševědoucí vypravěč, personifikace nebo anticipace atd. Převážná část otázek pochopitelně míří na interpretaci textu samotného a snaží se přimět čtenáře k výkladu konkrétních momentů v díle a uvědomovat si, jak autor pracuje s dějem, postavami, vyústěním ad. Ty otázky jsou cenné nejen tím, že nutí studenta k přemýšlení a výkladu díla, ale ukazují také, jaké otázky je možné si při čtení literárního díla klást, neboť studium literatury nespočívá jen v hledání odpovědí, ale také v hledání a kladení těch „správných“ (rozuměj k cíli vedoucích) otázek. V tomto ohledu považuji za příznačnou i symboliku obálky, na níž je fotografie bludiště nakresleného v písku, v němž dva lidé hledají správnou cestu (v této souvislosti také nelze nezpomenout název práce Iva Pospíšila *Labyrint kroniky*).

Dohnalovu cvičebnici považuji za dobře zvolený způsob, jak čelit výše zmíněným problémům, jež studenty při studiu literatury doprovázejí. Ovšem zároveň musím říci, že ji považuji za první krok, za nímž by měl následovat další v podobě „klíče“ k otázkám. Rozhodně tím nechci říci, že by měla vzniknout sada „správných“ odpovědí, které by se studenti naučili a následně je převyprávěli u zkoušky. To by bylo proti samotné podstatě cvičebnice. Mám spíše na mysli vznik popularizačně-vědecké práce podobné počínu Thomase C. Fostera [FOSTER 2016]. Jak napovídá podtitul jeho knihy *Zábavný průvodce ke čtení mezi řádky*, ukazuje čtenářům, jak je možné literární dílo interpretovat. Foster to činí výkladovým způsobem typickým pro americké autory, což nemusí každému vyhovovat a též s ním nemusí každý v jeho výkladech souhlasit, ovšem nikdo mu nemůže upřít, že jeho práce představuje mimořádně inspirativní čtení, které podněcuje k přemýšlení nad literaturou. Nejedná se ani zdaleka o konvenční vysokoškolskou příručku, ostatně Foster nechce vychovávat literární vědce, ale podnítit čtenáře k přemýšlení a vlastní interpretaci literárního díla. Jelikož byla kniha prvotně určena americkému čtenáři, pracuje s díly americké literatury a kultury, resp. anglojazyčné literatury a kultury, a tedy s texty, které by mohl (případně měl) americký čtenář znát. Mám za to, že podobně inspirativní příručka by mohla vzniknout právě zpracováním rozvinutých odpovědí na otázky, jež jsou kladeny v Dohnalově čítance a vůbec v čítankách a cvičebnicích k ruské literatuře; tedy šlo by o to nabídnout studentům a zájemcům o ruskou literaturu pohled do dílny literárního vědce, ovšem bez složité (a často odrazující) teorie a vědeckého aparátu. Samozřejmě je jasné, že by se v takovém případě nejednalo o vědeckou práci ve smyslu současného hodnocení vědy a výzkumu, ale o popularizační počín.

Bez ohledu na to, zda se přání vyslovené v předchozím odstavci naplní, či nikoliv, je třeba zdůraznit, že recenzovaná cvičebnice je velmi smysluplnou publikací s širokým využitím v literárněvědných rusistických seminářích. Minimálně ji lze doporučit

každému studentovi, který hodlá psát diplomovou práci s literárněvědným zaměřením jako čirou inspirací k tomu, jak otázky je možné si klást při četbě literárního díla.

Josef Šaur

Literatura:

- DOHNAL, J. (2013): *Russkaja literatura XVIII veka. Izbrannyje teksty I, Chrestomatija*. Brno.
- DOHNAL, J. (2014): *Russkaja literatura XVIII veka. Izbrannyje teksty II, Chrestomatija*. Brno.
- DOHNAL, J. (2016): *Ruská povídka. Čítanka a cvičebnice interpretace literárního textu*. Brno.
- FOSTER, T. C. (2016): *Jak číst literaturu jako profesor. Zábavný průvodce ke čtení mezi řádky*. Brno.
- ŠAUR, J. (2015): *Česká rusistika je bohatší o půltucet příruček*. *Novaja rusistika* 8, 2015, 1, s. 79–82.
- ŠAUR, J. (2016): *Příspěvek do kolokvia o literární vědě*. In: POSPÍŠIL, I., ZELENKA, M. (eds): *Z dějin literární vědy: Metody a přístupy*. Brno, s. 159–165.